

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่องแหล่งเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาในท้องถิ่น เพื่อพัฒนาหลักสูตรในตำบล ดงมหาวัน กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงรายนี้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นการศึกษาดำรงถึงความ หลากหลายในเชิงปริมาณและคุณภาพศักยภาพของแหล่งเรียนรู้ องค์ความรู้ของบุคคลซึ่งเป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานที่ สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ในท้องถิ่น ข่าวสารข้อมูลสารสนเทศ ซึ่ง ประกอบด้วยรูปแบบการศึกษา แหล่งข้อมูลและประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการ ศึกษาการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่ง ชาติ พุทธศักราช 2542 หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น แนวคิด การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรสถานศึกษา ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อการเรียนรู้ : สื่อการสอน (เทคโนโลยีทางการศึกษา) การเรียน รู้แบบบูรณาการ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ได้กำหนดการศึกษา ค้นคว้าในภาคสนามเพื่อสืบค้นข้อเท็จจริงด้านต่างๆตามวัตถุประสงค์การศึกษาโดยดำเนินการดังนี้

3.1 รูปแบบการศึกษา

ผู้ศึกษาได้ใช้แนวการศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ ในรูปของการสำรวจ รวบรวมข้อมูล ด้านปริมาณของแหล่งเรียนรู้ วิเคราะห์หาความสัมพันธ์และศักยภาพของแหล่งเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ศึกษาในท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ

3.2 แหล่งข้อมูลและประชากร

ผู้ศึกษาได้กำหนดพื้นที่ศึกษาในภาคสนามเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ได้แก่ พื้นที่ ตำบลดงมหาวัน กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงรายซึ่งมีจำนวน 12 หมู่บ้านประกอบด้วยหมู่บ้าน ที่มีคนเมือง (คนเมือง เป็นคำเรียกประชาชนที่มีภูมิลำเนาในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยใช้

ภาษาและวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นตามแบบวัฒนธรรมล้านนา) จำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านดงมหาวัน บ้านใหม่มหาวัน บ้านสันไทรงามและบ้านแม่ฝื่อ ส่วนหมู่บ้านที่มีคนอีสานจำนวน 8 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านร่องหวาย บ้านใหม่ร่องหวาย บ้านป่าดิ่ง บ้านคอยศิริมงคล บ้านป่าเลา บ้านปงเคียน บ้านปงบน และบ้านป่าสักงาม

3.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้ซึ่งจะให้ข้อมูลหลัก โดยผ่านกระบวนการ การสอบถาม สัมภาษณ์ พุจฉุสนทนาโดยแบ่งกลุ่มต่างๆ ดังนี้

3.3.1 กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการที่ทางราชการแต่งตั้ง ได้แก่ กำนันตำบลดงมหาวัน 1 คน ผู้ใหญ่บ้านตัวแทนกลุ่มหมู่บ้านคนเมือง 1 คน ผู้ใหญ่บ้านตัวแทนกลุ่มหมู่บ้านคนอีสาน 1 คน ผู้บริหารโรงเรียน 1 คน เจ้าอาวาส วัดในเขตพื้นที่หมู่บ้านคนเมือง 1 รูป เจ้าอาวาสวัดในเขตพื้นที่หมู่บ้านคนอีสาน 1 รูป ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลดงมหาวัน 1 คน ตัวแทนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลดงมหาวัน 3 คน

3.3.2 ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ คือ ผู้นำที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือในความรู้และความสามารถ ได้แก่ ไวยาวัจกร 2 คน ประธานกลุ่มอาชีพ 3 คน ข้าราชการบำนาญ 1 คน

3.3.3 ผู้อาวุโส ได้แก่ ผู้เฒ่า ผู้แก่ ที่ปรึกษาชุมชน 2 คน

3.3.4 เจ้าหน้าที่หน่วยงานองค์กรทางภาครัฐในกิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียนราษฎร เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่เกษตร เจ้าหน้าที่ที่ดิน เจ้าหน้าที่พัฒนากร ฝ่ายละ 1 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสถานีอนามัยตำบลดงมหาวัน 2 คน เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร ฝ่ายธุรการในสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลดงมหาวัน 2 คน ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาตำบลดงมหาวัน 3 คน

3.3.5 สมาชิกองค์กรเอกชน 3 คน

รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 32 คน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้จัดทำเครื่องมือใช้ในการศึกษา สํารวจ และเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 3.3.1 แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง
- 3.3.2 แบบบันทึกการสังเกต
- 3.3.3 แบบประเมินศักยภาพแหล่งเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาในท้องถิ่น
- 3.3.3 เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป

3.5 วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาและผู้ช่วยในการวิจัย ได้ทำการเก็บและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบริบทของชุมชนดังนี้

3.5.1 การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ได้ใช้แบบสัมภาษณ์ มีโครงสร้าง (Formal Interview) ทำการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับอำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปตรวจสอบโดยการเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากบุคคลที่เกี่ยวข้อง

3.5.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างทำการสอบถามสัมภาษณ์ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้เฒ่า ผู้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประธานกลุ่มอาชีพต่างๆ ผู้อาวุโส ข้าราชการบำนาญ สมาชิกองค์กรเอกชน เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลไม่คุ้นเคยกับการให้สัมภาษณ์แบบเป็นทางการผู้ศึกษาได้เข้าไปสร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยการแนะนำตัวและแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย การสอบถามสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมายเป็นไปในลักษณะการสนทนาการพูดคุย แสดงความคิดเห็นร่วมกัน วิเคราะห์สรุปสาระของการพูดคุย และในบางครั้งมีการบันทึกเสียงเพื่อการเก็บข้อมูลให้ถูกต้องชัดเจน

3.5.3 การ สังเกต (Observation) ผู้ศึกษาใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน เช่น งานทำบุญพระเวส การเข้าร่วมประชุมกับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ดงมหาวัน การร่วมกิจกรรมป่าชุมชน เป็นต้น ส่วนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมผู้ศึกษาใช้ในการศึกษาสำรวจ สถานที่ สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ชุมชนและสอบถามพูดคุยกับบุคคลต่างๆตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับความรู้ ทักษะประสบการณ์เจตคติ ถ้าเกี่ยวกับสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ในท้องถิ่น ผู้ศึกษาก็จะขอเยี่ยมชมหรือขอให้สาธิต วิธีทำ วิธีใช้ ส่วนประเภทสถานที่จะใช้วิธีการสำรวจและจดบันทึกลักษณะองค์ประกอบต่างๆทางกายภาพ ในบางครั้งจะบันทึกด้วยกล้องถ่ายรูป

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายๆ ฝ่าย เพื่อหาความน่าเชื่อถือ ในบางกรณีใช้วิธีวิเคราะห์หาค่าร้อยละ โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.6.1 นำข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่างๆ มาตรวจสอบเพื่อหาความใกล้เคียงถูกต้องที่สุด โดยทำการตรวจสอบกับเอกสารหลักฐานของหน่วยงานราชการ องค์การบริหารส่วนตำบลคงมहांวัน องค์การเอกชนและนำไปให้ผู้รู้ ผู้อาวุโสในชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐให้การรับรองอีกครั้งหนึ่ง

3.6.2 นำข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ที่ผ่านการรับรองแล้วมาจัดให้เป็นระบบฐานข้อมูลตามประเภทของแหล่งเรียนรู้ คือประเภทบุคคล ประเภทสถานที่ และประเภทสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ในท้องถิ่นและการศึกษาบริบทของชุมชนบางรายการจะทำการวิเคราะห์เพื่อหาค่าร้อยละด้วย

3.6.3 ตรวจสอบและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา ในท้องถิ่นกับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 จากนั้นทำการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาในท้องถิ่น เพื่อประเมินว่าแต่ละแหล่งเรียนรู้มีขีดความสามารถ มีความพร้อม มีความเพียงพอต่อการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับใดและมีข้อจำกัดอย่างไร

3.6.4 นำผลการศึกษาที่ได้มาเขียนเชิงพรรณนาเปรียบเทียบกับแนวคิด ทฤษฎีให้เห็นความเชื่อมโยงของแหล่งเรียนรู้ในแต่ละประเภทและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ